

Maahanmuuttajien alkuvaiheen kotoutumisen haasteita

(Kuva: Finnleaks 2016)

Enni Koskela, 1303818
Metropolia Ammattikorkeakoulu
Hyvinvointi ja toimintakyky
Sosionomi (AMK), SS13S2
Kirjallisuuskatsaus
10.5.2016

Sisällys

1.	Johdanto	3
1.1	Kirjallisuuden esittely lyhyesti	4
2.	Maahanmuuttajien alkuvaiheen kotoutumisen haasteet	5
2.1	Neuvonta ja ohjaus	6
2.2	Kielitaito	7
2.3	Työllistyminen	8
2.4	Kulttuuri, vuorovaikutus ja sosiaalinen kanssakäyminen	11
2.5	Yhteenveto	12
	Lähteet	14

1. Johdanto

Tämä kirjallisuuskatsaus on tehty opinnäytetyön korvaavaksi tehtäväksi Metropolia Ammattikorkeakouluun, Sosiaalialan koulutusohjelmaan. Kirjallisuuskatsaus on tehty Kepeli-hankkeen tarkoituksia varten. *“Kepeli-hankkeessa (2016-18) kehitetään kotoutumista edistäviä kehollisia ja pelillisiä menetelmiä maahanmuuttajien ryhmiin. Tavoitteena on luoda innostavia ja vaikuttavia menetelmiä, joiden yhteydessä sekä vahvistetaan suomen kielitaitoa ja yhteiskuntatietoutta että lisätään elämänhallintaa ja itsetuntemusta”*. (Metropolia 2014). Kepeli-hankkeen projektipäällikkönä toimii Mai Salmenkangas, jolta sain ehdotuksen lähteä tarkastelemaan maahanmuuttajien alkuvaiheen kotoutumisen haasteita. Itseäni aihe kiinnosti, joten valitsin tämän aiheeksi.

Maahanmuuttaja käsitteen määrittelyssä voidaan käyttää esimerkiksi äidinkieltä tai puhuttua kieltä, kansalaisuutta tai syntymävaltiota. Myös maahanmuuttoon voi olla useita eri syitä, joko erikseen tai yhtä aikaisesti. Maahan ja maasta voidaan muuttaa esimerkiksi työn, opiskelun, perhesuhteiden, pakolaisuuden tai paluumuuton vuoksi. Noin 5,2 prosenttia suomalaisista on ulkomaista syntyperää (molemmat tai ainut tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla). Suurimpia syntymämaan mukaan luokiteltuja maahanmuuttoryhmiä Suomessa ovat entisessä Neuvostoliitossa ja Venäjällä syntyneet (noin 62 000 henkilöä), Virossa tai Ruotsissa syntyneet (noin 30 000 henkilöä) tai Somaliassa, Irakissa, Kiinassa ja Thaimaassa syntyneet (noin 8000-9000 henkilöä kussakin). (THL 2015).

Tässä kirjoituksessa maahanmuuttajalla tarkoitetaan lähinnä eri syntyperää, kieliryhmää tai eri syistä maahan muuttaneita ihmisiä, jotka ovat jo jonkin aikaa asuneet Suomessa ja heillä on jo oleskelulupa tai Suomen kansalaisuus. Turvapaikan hakijat eivät siis ole tämän kirjoituksen keskiössä, vaikka monet aiheista myös heitä koskettavat.

1.1 Kirjallisuuden esittely lyhyesti

Materiaalia lähdin tätä työtä varten etsimään ALPO -hankkeen sivustoilta, Metropolian kirjastosta, Maahanmuuttokirjasto Migristä sekä hakusanoilla googlettamalla. Aineistona käytin hankkeiden julkaisuja, opinnäyte-, lisensointin tai väitöskirjatöitä sekä kirjallisuutta. Kaikki lähteet ovat vuosien 2006 – 2016 aikana julkaistuja, joten materiaali on melko tuoretta. Esittelen seuraavaksi lyhyesti tärkeimmät lähteeni.

Laura Huovisen Metropolian sosiaalialan koulutusohjelmassa tehdyssä opinnäytteessä *Maahanmuuttajien kokemuksia Suomessa työllistymisestä* selvitetään maahanmuuttajataustaisten henkilöiden kokemuksia Suomessa työllistymisestä, kotoutumisen ja työllistymisen yhteydestä sekä miten heidän mielestään maahanmuuttajat työllistyisivät paremmin. Tutkimuksessa haastateltiin viittä Suomen-arabian kulttuurikeskuksen toimintaan osallistuvaa maahanmuuttajaa keväällä 2015. (Huovinen 2015).

Toisessa tarkastelemassani opinnäytteessä *Maahanmuuttajien kokemuksia alkuvaiheen ohjauksesta ja neuvonnasta Ylä-Savossa* Anni Viinikainen haastattelee kahdeksaa Ylä-Savossa asuvaa alkuvaiheen maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalvelun asiakasta. Tutkimuksessa tarkastellaan maahanmuuttajien kokemuksia alkuvaiheen ongelmakohdista sekä ohjauksen ja neuvonnan merkityksestä kotoutumisessa. Opinnäytetyö on tehty Mikkelin ammattikorkeakouluun Järjestö- ja nuorisotyönkoulutusohjelmaan. (Viinikainen 2012).

Jaana Suokonaution lisensointityössä *Palapelin palat paikoilleen* haastateltiin yhdentoista maahanmuuttajan kokemuksia kotoutumiskoulutuksesta ja sen kehittämistarpeista. Tutkimuksessa seurattiin lisäksi 33 maahanmuuttajan koulutus- ja työllistymispolkua noin viiden vuoden ajan. Palapelin palat paikoilleen -lisensointitutkimus on osa Palapeli -projektia. Euroopan sosiaalirahaston rahoittamassa Palapeli -projektissa järjestettiin maahan muuttaneille koulutusta, joka sisälsi suomen kieltä ja tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. (Suokonautio 2008).

FM Reet Mammonin psykologian väitöskirjassa *Kolmen etnisen ryhmän kotoutumisprosessi Suomessa* tutkittiin ison kulttuurimuutoksen kokeneiden maahanmuuttajien kotoutumista. Tutkimuksessa tarkasteltiin erityisesti koherenssin eli elämänhallinnan tunteen vahvistumista tai heikentymistä maahanmuuttajien kotoutumisprosessin yhteydessä. Reet Mammon on toiminut myös kouluttajana, psykologina ja projektityöntekijänä edellä mainitussa Palapeli -projektissa. (Mammon 2010).

Harri Niemisen, Antti Kivijärven ja Kristiina Toivikon toimittamassa kirjassa *Kiertoteitä. Maahan muuttaneet nuoret yhteiskunnallisten esteiden edessä* selvitetään minkälaisia esteitä erityisesti nuoret maahan muuttaneet kohtaavat tavoitellessaan hyvää elämää Suomessa (Nieminen jne. 2015).

Tuomas Martikaisen ja Marja Tillikaisen toimittamassa Väestöliiton julkaisussa *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ* keskitytään taas maahanmuuttajanaisiin ja heidän kokemiin haasteisiin kotoutumisessa (Martikainen & Tiilikainen toim. 2007).

2. Maahanmuuttajien alkuvaiheen kotoutumisen haasteet

“Kotoutuminen tarkoittaa sitä, että maahanmuuttaja sopeutuu suomalaiseen yhteiskuntaan ja omaksuu uusia tietoja, taitoja ja toimintatapoja, jotka auttavat häntä osallistumaan aktiivisesti uuden kotimaansa elämänmenoon.” (Sisäministeriö 2016).

Lukemani perusteella näyttää siltä, että kotoutuminen on varsin monimutkainen ja elämänmittainen prosessi, jonka hahmottamiseen tarvitaan niin historian ja laintuntemuksen kuin psykologian ja sosiologian ymmärrystä. Kotoutumisprosessi voi muodostua haasteelliseksi lukuisista syistä. Lukemani kirjallisuuden perusteella alkuvaiheen kotoutumisen haasteet tiivistyivät neljän aihealueen yhteyteen. Näitä ovat neuvonta ja ohjaus, kielitaito, työllistyminen sekä kulttuuri, vuorovaikutus ja sosiaalinen kanssakäyminen. Seuraavilla sivuilla esittelen jokaista aihealuetta koskettavat keskeisimmät haasteet maahanmuuttajien alkuvaiheen kotoutumisen kannalta.

2.1 Neuvonta ja ohjaus

Maahanmuuttajien alkuvaiheen kotoutumisen haasteena esiintyi usein asioiden hoitaminen eri viranomaisten kanssa sekä selviäminen niin byrokratian verkossa kuin arjen toiminnoissakin ilman riittävää neuvoa ja ohjausta. Osa maahanmuuttajista tulevat maista, joissa on täysin erilaiset säännöt, yhteiskunta ja kulttuuri. (Viinikainen 2012). Voi olla esimerkiksi tilanne, jossa henkilöllä on työpaikka, asunto ja työperäinen oleskelulupa, mutta ei suomalaisten vaatimusten mukaista henkilöllisyystodistusta. Tällöin voi olla vaikeaa saada esimerkiksi pankkitiliä, jonne palkan voi maksaa tai verkkopankkitunnuksia, joilla voi tunnistautua esimerkiksi Kelan sivuille katsomaan päätöksiä hakemuksiinsa. Verkkopankkitunnuksilla tunnistaudutaan nykyään jo moneen palveluun ja ilman näitä vaihtoehtona on usein puhelinpalvelu, joka on heikosti suomea puhuvalle hyvin hankalaa. Suomalaisen henkilökortin saaminen voi edellyttää kansallisen passin hakemista, jonka noutaminen synnyinmaasta voi osoittautua vaaralliseksi tai taloudellisesti mahdottomaksi. (Nieminen; Kivijärvi & Toivikko 2015). Vaikka maahanmuuttaja tulisi toisesta EU-maastakin, monet asioimisen tavat ovat uusia ja niiden sisäistäminen vie aikaa. (Viinikainen 2012). Esimerkiksi Suokonaution (2008) haastattelemista maahanmuuttajista vain yhdelle oli selvää mikä kotoutumissuunnitelman tarkoitus oikein oli. Silti kaikilta heistä löytyi sellainen (Suokonautio 2008). Tukea tarvittaisiin erityisesti myös työnhakuun liittyvissä käytännön asioissa, kuten työhakemuksen tekemisessä ja internetin kautta tapahtuvassa työnhaussa. (Huovinen 2015).

Neuvonnalle ja ohjaukselle olisi tarvetta erityisesti avioliittomuuttajille, jotka tulevat Suomeen joko mennäkseen naimisiin suomalaisen tai maahanmuuttajataustaisen kanssa. Tällöin puoliso toimii tiedonlähteenä, vaikka ei välttämättä itsekään osaa vastata kysymyksiin. Perheväkivaltatilanteissa naiset voivat joutua vaikeaan tilanteeseen jos heidän ainoa tietolähteensä on puoliso joka kohtelee heitä kaltoin. Siksi olisi tärkeää, että myös avioliittomuuttajat tavoitettaisiin ja heille tarjottaisiin mahdollisuus riittävään neuvontaan ja ohjaukseen. (Martikainen & Tiilikainen 2007).

ALPO – tukirakenteen projekteissa oltiinkin keskitytty paljon maahanmuuttajien neuvonnan ja ohjauksen kehittämiseen. Neuvonnalle ja ohjaukselle on tarvetta niin Suomeen vasta tulleille maahanmuuttajille kuin Suomessa jo pidempää asuneille. Erityisesti matalan kynnyksen neuvonnalle on runsaasti tarvetta. Projekteissa yritettiin tavoittaa myös niitä maahanmuuttajia, jotka eivät ohjaudu tai pääse

kotoutumiskoulutukseen. Tähän pyrittiin vastaamaan alue- ja paikallishankkeissa kehittämällä neuvontaa ja ohjausta esimerkiksi kotiäitien kohdalla neuvoloissa ja avoimissa päiväkodeissa. Projekteissa kehitetyn asiakaskäyntirekisterin, eli Alpo-rekisterin avulla kerättiin tietoa eri syistä Suomeen tulleiden ihmisten tiedon- ja ohjauksentarpeesta. Tietoa ja ohjausta kaivattiin eniten erilaisten päätösten ja prosessien selvittämiseen, lomakkeiden täyttämiseen, lupa-asioihin, rekisteröitymiseen ja kansalaisuuteen liittyvissä asioissa. Neuvonnan kautta asiakkaita ohjattiin paljon myös muiden palvelujen pariin. Tärkeimpinä näistä olivat KELA, kunnalliset sosiaali- ja perhepalvelut sekä TE-toimisto. (ALPO 2014).

Myös Viinikaisen tekemissä haastatteluissa haastatellut maahanmuuttajat toivat esiin neuvonnan ja ohjauksen tärkeyttä kotoutumisen alkuvaiheessa. Haastavaksi he kokivat "luukulta toiseen" menemisen ja asioiden hoitamisen yksin. Monesti he kokivat, että kun hoitaa asioitaan yhdessä paikassa, jää käynnin jälkeen useita kysymyksiä mihin ei ole saanut vastausta koska ei ymmärrä kaikkea. Voi käydä myös niin, ettei samalle viranomaiselle saa enää yhteyttä jälkeensä jos herää uusia kysymyksiä. Tapaamisaikoja on vaikea saada ja vastassa voi olla taas uusi ihminen. Heillä oli hyviä kokemuksia maahanmuuttajaneuvojan ammattimaisesta ja henkilökohtaisesta ohjauksesta. Tärkeäksi he kokivat, että on olemassa yksi henkilö johon voi ottaa yhteyttä tarvittaessa. (Viinikainen 2012). Myös Laura Huovisen haastattelemat maahanmuuttajat toivat esiin toiveen siitä, että ohjaaja olisi maahanmuuttajataustainen, hän ymmärtäisi heidän omaa kulttuuriaan ja puhuisi mielellään samaa kieltä. Käytännön asioiden hoitaminen oli osalle haastatelluista vielä vaikeaa useiden vuosien Suomessa asumisen jälkeenkin. (Huovinen 2015). Asioiden hoitamisessa suurimpia esteitä tuo suomen kielen taidon puute. Tähän liittyvistä haasteista kerron seuraavassa osiossa.

2.2 Kielitaito

Riittävän kielitaidon puute on varmasti yksi keskeisimmistä haasteista maahanmuuttajien kotoutumisessa. Vaikka innostusta ja yrittämistä työnhakuun ja opiskeluun olisi, vielä 4-5 vuoden Suomessa asumisen jälkeenkin työnhaku saattaa katketa riittämättömään kielitaitoon (Suokonautio 2008). Toisaalta, Huovisen opinnäytetyöhön haastateltu maahanmuuttaja kertoi, että hän oli käynyt vain kolmen kuukauden pituisen suomen kielikurssin, jonka jälkeen hän oli jo työllistynyt. Suomen kielen taito oli kehittynyt itsestään töitä tehdessä (Huovinen 2015).

Suomen kielen oppimisessa vaikeaa voi olla esimerkiksi se, että oma äidinkieli on hyvin erilainen suomen kieleen verrattuna. Lisäksi opiskelutahti voi olla liian nopea tai kielen oppimisen strategioiden löytäminen vie oman aikansa. Kielitaidon kehittyminen on yksilöllinen prosessi, jossa eri osa-alueet kehittyvät eri aikaan. Opiskelijat oppivat eri tavoin tavoitteista, iästä sekä kulttuuri- ja koulutustausta johtuen. Yksilöiden tavoitteiden ja tarpeiden huominen olisi kielenopetuksessa tärkeää. (Mammon 2010).

Suokonaution (2008) tutkimuksessa haastattelemat maahanmuuttajat toivoivat enemmän ammattisanaston opettamista kielikursseilla. Näin ei kuitenkaan toistaiseksi vielä ole. Maahanmuuttajille suunnatuilla kielikursseilla opetetaan kielioppia ja yhteys työelämään jää vaisuksi.

Kotoutumiskoulutusta ja ammatillista koulutusta tulisi yhdistää niin, ettei kielikoulutus jää aivan erilliseksi osioksi ja ammatillinen koulutus liian korkeiden kielivaatimusten takia tavoittamattomiin. Tähän eräs Suokonaution haastattelemistä maahanmuuttajista tarjosikin ratkaisua vuorottelevasta kotouttamiskoulutuksesta, jossa kaksi kuukautta opiskeltaisiin kieltä ja kuukausi harjoiteltaisiin työharjoittelussa. (Suokonautio 2008).

Kotiäidit saattavat myös jäädä herkästi tuen ja ohjauksen ulkopuolelle. Erityisen haavoittuvaisessa asemassa ovat äidit, jotka ovat luku- ja kirjoitustaidottomia tai käyneet koulua vain hyvin vähän. (Niittyä; Lemercier; Kairamo & Oksanen 2010). Hyviä kokemuksia suomen kielen opettamisesta kotiäideille on saatu esimerkiksi Perhetalo Sahramin kotouttamiskursseilta. Järjestetty lastenhoito kurssin aikana ja hyvin käytännönläheinen opiskelu on tukenut maahanmuuttajataustaisten kotiäitien suomen kielen oppimista. Kursseilla on opiskeltu hyödyllisiä käytännön taitoja kuten Reittioppaan käyttämistä tai käyty yhdessä kaupassa harjoittelemassa asiointia. Kurssit toimivat myös merkittävänä vertaistuen ja uusien ystävien muodostamisen paikkana. (Lagerroos & Raatikainen 2010).

2.3 Työllistyminen

Yksi suurimmista haasteista maahanmuuttajien kotouttamisessa on työllistyminen. Työllistyminen on tärkein tekijä ehkäisemään osattomuutta ja kulttuurien välisiä konflikteja. Myös suurimmalla osalla maahanmuuttajilla itsellään on halu päästä töihin. (Suokonautio 2008). Työttömyys voi johtaa helposti myös asunnottomuuteen, joka on yleistä maahanmuuttajien keskuudessa erityisesti pääkaupunkiseudulla. Esimerkiksi vuonna 2013 asunnottomien perheissä maahanmuuttajien osuus oli 60%. Nuoret

maahanmuuttajat saattavat vielä opiskella peruskouluopintoja, jonka vuoksi he eivät voi saada työttömyystukea mutta eivät ole myöskään oikeutettuja opintotukeen tai opiskelija-asuntoihin. Työn tai opiskelupaikan saanti on siis ehdottoman tärkeää myös asunnon saamisen kannalta. (Nieminen jne. 2015).

Kotoutumiskoulutus ei kuitenkaan anna riittävästi sellaista pääomaa, joka johtaisi työn tai ammatillisten opintojen alkuun. Edellisessä osiossa puhuttiin kielitaidon merkityksestä työnsaantiin ja kotoutumiseen. Koulutuksen puute ei ole välttämättä suurin ongelma, sillä Suokonaution tutkimuksessa haastatelluilla maahanmuuttajilla (33 henkilöä) oli keskimäärin yhteensä 2 vuotta ja 3 kuukautta työvoimakoulutusta tai siihen rinnastettavaa koulusta takanaan.

Esimerkkinä Suokonautio kertoo yhdestä haastateltavasta, joka puhui hyvin suomea, mutta ei silti ollut saanut työtä ja oli jo menettänyt uskonsa kokonaan työnsaantimahdollisuuksista Suomessa. (Suokonautio 2008). Myös Mammonin tutkimuksessa maahanmuuttajat kertovat suomalaisten epäluottamuksesta maahanmuuttajia kohtaan työpaikalla. Työssä olevat maahanmuuttajat joutuvat joskus kuulemaan lisäksi rasistisia ilmaisuja työkavereilta. (Mammon 2010).

Maahanmuuttajanaisten työmarkkina-asema on miehiä heikompi lähes kaikissa maahanmuuttajaryhmissä. Musliminaisten on kaikkein vaikeinta työllistyä. Myös maahanmuuttajataustaisten yksinhuoltajaperheiden äitien sekä iäkkäämpien naisten on todella vaikea työllistyä Suomessa. Pääkaupunkiseudulla asuvien naisten on helpompi työllistyä kuin muualla Suomessa asuvien. Esimerkiksi pitkät välimatkat ja autottomuus voi olla yksi selittäjä työttömyydelle. Muita haasteita työnsaannissa voi olla puutteellinen kielitaito, riittämätön koulutus, omat pelot ammattikulttuurien erilaisuudesta, työnantajien ja suomalaisten asenteet ja lastenhoitoon liittyvät kysymykset. (Martikainen & Tiilikainen 2007).

Maahanmuuttajamiehet voivat puolestaan kokea paineita perheen elättämisestä ja jossakin tapauksissa perheen yhdistäminen voi olla toimeentuloedellytyksen vuoksi hidasta. Toimeentuloedellytys tarkoittaa sitä, että koko perheen toimeentulo tulee olla turvattu jotta oleskelulupa voidaan myöntää kaikille perheenjäsenille (jos perhe on muodostettu vasta Suomeen tulon jälkeen). Tällöin esimerkiksi aviopuolison ja yhden lapsen saaminen Suomeen edellyttää 2200 euron nettotuloja (vuonna 2015) Suomessa olevalta puolisolta (yleensä mies). (Nieminen jne. 2015).

Kaikille maahanmuuttajille yhtenäinen ongelma työllistymisen tai ammattiopintoihin pääsemisen suhteen on myös se, ettei heidän aikaisempaa työ- tai opiskelukokemustaan hyödynnetä tai arvosteta (Suokonautio 2008; Nieminen jne. 2015). Voi olla, esimerkiksi, että kotimaassaan henkilö on työskennellyt autonkuljettajana pitkään, mutta Suomessa tuota työkokemusta ei osata arvostaa niin että se hyödyttäisi työnhaussa. Tähän ratkaisua voitaisiin hakea esimerkiksi näyttökokeiden tai osaamiskartoitusten kautta. Osaamiskartoitusten tekemistä onkin kokeiltu hanketoiminnassa. Kokeilu osoitti, että hyvin harvan maahanmuuttajan työkokemus riittäisi suoraan suomalaisille markkinoille. Kuitenkin joillakin aloilla, kuten metalli- ja ravintola-alalla aikaisempaa työkokemusta voisi hyödyntää vain lyhytkestoisella täydennyskoulutuksella. Erilaisia ratkaisuja eri alojen osaamisen kartoitukseen löytyy käytetyn lähteen verkkojulkaisusta. (Ekholm 2010).

Osaamiskartoitusten lisäksi työnsaantia voisi edistää muillakin tavoin. Suokonaution tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajat pitivät esimerkiksi työharjoitteluita hyvänä tapana saada yleistä työkokemusta, oppia kieltä ja tutustua suomalaisiin. (Suokonautio 2008).

Toisaalta Huovisen haastattelemat maahanmuuttajat kokivat turhauttavaksi jos yhtä työharjoittelua seuraa vain toinen työharjoittelu eikä työharjoittelu johda varsinaiseen vakituiseen työpaikkaan. He toivoivat enemmänkin, että heidän ammatillisia intressejään ja osaamistaan huomioitaisiin paremmin, eikä vain osoitettaisi jotain työharjoittelupaikkaa joka ei välttämättä vastaa ollenkaan sitä mitä henkilö itse haluaisi tehdä. Yksi haastateltavista toi esiin vapaaehtoistyön mahdollisuutena löytää itseä kiinnostava työ ja jopa saada työpaikka vapaaehtoistyön kautta. Huovinen ehdottaakin vapaaehtoistyön hyödyntämistä yhtenä osana maahanmuuttajien työllistämispolkua (Huovinen 2015).

Rekrykoulutukset ja ammatilliset työvoimakoulutukset ovat myös yksi mahdollisuus ammattiopintoihin ja nopeampaan työelämään siirtymiseen. Rekrykoulutuksissa koulutus järjestetään tietyn yrityksen tarpeisiin. Koulutuksen hyväksytysti suorittaneet saavat suoraan työpaikan mukana olevasta yrityksestä (Nieminen jne. 2015). Edellä olen eritellyt joitakin kirjallisuudesta esiin nousseita keinoja maahanmuuttajien osaamisen hyödyntämiseksi ja taitojen kehittämiseksi. Maahanmuuttajien taitojen kehittäminen ei kuitenkaan yksinään riitä. Tarvitaan myös yhteiskunnallisten asenteiden ja sosiaalisten rakenteiden muuttamista, jotta työmarkkinoille pääsy helpottuisi ja kotoutuminen olisi mahdollista.

2.4 Kulttuuri, vuorovaikutus ja sosiaalinen kanssakäyminen

Edellä mainittujen haasteiden lisäksi, kirjallisuudesta nousi esiin kulttuuriin, vuorovaikutukseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyviä haasteita, joita maahanmuuttajat kokevat kotoutumisen alkuvaiheessa. Mammonin väitöskirjatutkimuksen mukaan koherenssin tunteen, eli elämänhallinnan tunteen vahvuuteen tai heikkouteen vaikuttaa jonkin verran maahanmuuttajan lähtömaan kulttuuritausta. Kulttuuritaustalla on siten paljon merkitystä myös kotoutumisen viivästymiseen ja siihen, miten haasteita kohdataan Suomessa. (Mammon 2010).

Mammonin tutkimuksessa maahan muuttaneilla naisilla elämänhallinnan tunne kasvoi vuosien mittaan, kun taas miehillä näin ei käynyt. Mammon tulkitsee asiaa niin, että naiset ovat Suomessa itsenäisempiä ja heillä on enemmän mahdollisuuksia kuin aikaisemmassa kotimaassaan kun taas miesten perinteinen rooli perheen taloudellisena ylläpitäjänä oli heikentynyt Suomeen tulon jälkeen. (Mammon 2010).

Mammonin tutkimuksen mukaan maahanmuuttajat kokevat haasteelliseksi esimerkiksi sosiaalisen vuorovaikutuksen vähäisyyden suomalaisten kanssa arkipäivässä ja Suomessa ylipäätään sekä siitä johtuvan yksinäisyyden tunteen. Kotoutumisen alkuvaiheessa vapaa-aikaa on enemmän ja mahdollisuuksia tutustua lähiympäristöön ja suomalaisiin, mutta myöhemmin aikaa vapaa-ajan viettoon jää vähemmän työn, työharjoittelun tai opiskelun vuoksi. On vähän aikaa tavata suomalaisia ystäviä ja vuorovaikutus suomalaisten kanssa jää vähäiseksi. Lisäksi suomalaisten torjuvuus ja negatiivinen suhtautuminen maahanmuuttajia kohtaan herättää tyytymättömyyttä maahanmuuttajissa. Kulttuurisessa sopeutumisessa maahanmuuttajia huolettavat myös suomalaisnuorten huonot käytöstavat ja näiden mahdollinen vaikutus omiin lapsiin. Huolta kannetaan myös vanhemmasta sukupolvesta ja heidän suomen kielen oppimisestaan ja sopeutumisestaan Suomessa. (Mammon 2010).

Ismo Lindroosin opinnäytetyössä on perehdytty erityisesti somalitaustaisien maahanmuuttajien kotoutumiseen. Somalitaustaisilla maahanmuuttajilla omaan etniseen ryhmään samaistuminen on voimakkainta verrattuna muihin maahanmuuttajaryhmiin. Valtaosa somalitaustaisten maahanmuuttajien kontakteista on suuntautunut heidän omaan kansanryhmäänsä. Somalitaustaiset maahanmuuttajat kokevat itsensä kuitenkin muita maahanmuuttajaryhmiä yksinäisemmäksi. Esimerkiksi virolaisilla ja venäläisillä maahanmuuttajilla yksinäisyyden tunnetta vähensi

suomalaisten kuuluminen tuttavapiiriin ja myös niillä somalitaustaisilla joilla oli suomen kansalaisuus tai jotka osasivat suomen kieltä oli yksinäisyyden tunne vähäisempi (Lindroos 2006). Vuonna 2004 tehdyn tutkimuksen mukaan ystävyystyminen sekä samaan etniseen ryhmään kuuluvien kanssa että suomalaisten kanssa suojaa maahanmuuttajia syrjäytymiseltä. Lisäksi syrjäytymiseltä suojelee hyvä suomen kielen taito, riittävä Suomessa asuttu aika, suomalaisen kanssa avioituminen, ylempi korkeakoulutasoinen tutkimus sekä alle 35 vuoden ikä. (Liebkind yms. 2004).

lääkkäämmillä maahanmuuttajilla haasteeksi voi muodostua niin ikään kielenoppiminen tai emotionaalinen syrjäytyminen. Sukupolvien väliset tiiviit suhteet, sosiaaliset verkostot sekä ylirajalliset verkostot olivat tärkeitä emotionaalisen syrjäytymisen ehkäisijöitä. Lisäksi kotoutumista helpottivat tyytyväisyys ympäristöön, kuten lähiympäristön siisteyteen ja turvallisuuteen sekä kodin varuste tasoon. Sari Heikkisen väitöskirjatutkimus osoittaa kuinka kunnissa on vielä vähän kokemusta iäkkäämmistä maahanmuuttajista. (Heikkinen 2015). Jade projektilla on pyritty lisäämään ikääntyvien maahanmuuttajien kotoutumista sekä kasvattamaan tietoisuutta tästä asiakasryhmästä palvelujen järjestäjille. Jade projekti on järjestänyt esimerkiksi liikuntaryhmiä, somalin-, arabian- ja kiinankielisiä hyvinvointi- ja keskusteluryhmiä sekä suomen kielen ryhmiä. (Jade 2016).

2.5 Yhteenveto

Maahanmuuttajien alkuvaiheen kotoutumisessa voi olla hyvin monenlaisia haasteita riippuen ihmisen taustakulttuurista, koulutuksesta, lähtömaantilanteesta, perhesuhteista jne. Kirjallisuuden perusteella voin päätellä, että suurin yksittäinen haaste maahanmuuttajien kotoutumisessa on työllistyminen. Työllistymiseen taas vaikuttaa suomen kielen taito sekä muu kielitaito ja aikaisempi koulutus. Myös ihmissuhteilla on tärkeä merkitys. Maahan muuttanut tarvitsee sekä suomalaisia että oman kansanryhmänsä taustaisia ystäviä kotoutuakseen. Tarkoituksenmukainen ja asiantunteva ohjaus ja neuvonta on tärkein tukitoimi taloudellisen tuen lisäksi. Ohjausta ja neuvontaa tarvitaan vielä monta vuotta maahan muuttamisen jälkeenkin.

Tätä kirjoitusta varten tutkin maahanmuuttajien alkuvaiheen kotoutumisen haasteita käsittelevää kirjallisuutta. Myönteistä on, että kirjallisuutta aiheesta löytyi runsaasti. Aihe oli varsin laaja ottaen huomion tehtävän rajallisuuden, joten aiheiden käsittely on jäänyt pintapuoliseksi.

Pyrin kuitenkin tuomaan monia eri näkökulmia esiin, kuten kotoutumisen haasteita eri sukupuolien tai nuorten ja ikääntyneiden näkökulmasta katsottuna. Toivon, että Kepeli -hankkeessa pystytään hyödyntämään näitä monia näkökulmia ja kenties innostumaan jonkin näkökulman lisätarkasteluun jatkossa.

Lähteet

ALPO 2014. ALPO - tukirakenteessa opittua. Suosituksia ja hyviä käytäntöjä maahanmuuton alkuvaiheen palveluihin. Työ- ja elinkeinoministeriö. Edita Publishing Oy. Verkkojulkaisu. <http://www.tem.fi/files/41283/ALPO_suomi_netti.pdf> Luettu 10.5.2016

Ekholm, E. (aineiston kokooja) 2010. Maahanmuuttajien osaaminen näkyväksi – virikkeitä ammatillisen osaamisen kartoittamiseen kotoutumisohjauksessa. Sisäasiainministeriö/Maahanmuutto-osasto. Euroopan Sosiaalirahasto. ALPO. Verkkojulkaisu. Luettu 11.5.2016. <<http://www.intermin.fi/julkaisu/062011?docID=24885>>

Heikinen, S. 2015. Arki uudessa kotimaassa. Entisestä Neuvostoliitosta Suomeen iäkkäinä muuttaneiden arki, sosiaaliset suhteet ja kotoutuminen. Tampereen yliopisto, Terveystieteiden yksikkö. Väitöskirja verkkojulkaisuna. Luettu 17.5.2016. <<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96619/978-951-44-9707-0.pdf?sequence=1>>

Huovinen, L. 2015. Maahanmuuttajien kokemuksia Suomessa työllistymisestä. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Jade 2014. Toiminta. Jade II – projekti tarjoaa asiakaslähtöistä, matalan kynnyksen toimintaa. Verkkosivut. Luettu 19.5.2016. <<http://www.jadeprojekti.fi/toiminta/>>

Lagerroos, A. & Raatikainen, M. 2010. Voimaa arkeen. Maahanmuuttajanaisten kokemuksia voimaantumisesta Sahramin Kotoutumiskurssilta. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Metropolia. Verkkodokumentti. Luettu 11.5.2016. <<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/21655/voimaaark.pdf?sequence=1>>

Liebkind, K.; Mannila, S.; Jasinskaja-Lahti, I.; Jaakkola, M.; Kyntäjä, E.; Reuter, A. 2004. Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Gaudeamus: Helsinki.

Lindroos, I. 2006. Somalien integroituminen yhteiskuntaan Suomessa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Mammon, R. 2010. Kolmen etnisen ryhmän kotoutumisprosessi Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Department of Psychology. Väitöskirja verkkojulkaisuna. Luettu 16.5.2016. <<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25818/9789513941420.pdf?sequence=1>>

Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.) 2007. Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D46/2007. Verkkojulkaisu. Luettu 11.5.2016. <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/23d61309c6a7faf3be36f327ca8ccc6e/1462882298/application/pdf/386433/Maahanmuuttajanaiset_e.pdf>

Metropolia 2014. Kepeli – Kotoutumista kehollisilla ja pelillisillä menetelmillä. Verkkosivut. Luettu 19.5.2016. <<http://www.metropolia.fi/palvelut/hankeyhteistyö/tutkimus-ja-kehityshankkeet/kepelii/>>

Nieminen, H.; Kivijärvi, A. (toim.) & Toivikko, K. 2015. Kiertoteitä. Maahan muuttaneet nuoret yhteiskunnallisten esteiden edessä. Suomen Pakolaisapu. Into-kustannus: Helsinki.

Niittyä, A.; Lemercier, J; Kairamo, A-M.; Oksanen, L. 2010. Espoon kehittäminen: kotiäitien kotouttaminen? Verkkojulkaisussa Lampelto, R.; Taimi, E; Hyytinen, R. (toim.) 2010. Tietoa, taitoa ja luottamuksen rakentamista. Pääkaupunkiseudun kotouttamistyön kehittämishankkeen loppuraportti. Socca. Työpapereita 2010:2. Luettu 11.5.2016. <http://www.socca.fi/files/19/Paakaupunkiseudun_kotouttamistyön_kehittämishankkeen_loppuraportti_2010.pdf>

Sisäministeriö 2016. Kotoutuminen. Verkkosivut. Luettu 17.5.2016. <<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/kotoutuminen>>

Suokonautio, J. 2008. Palapelin palat paikoilleen. Maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumiskoulutuksesta ja sen kehittämisestä. Työ- ja Elinkeinoministeriö/Euroopan Sosiaalirahasto/Jyväskylän yliopisto. Kopijyvä Oy: Helsinki. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatintyö. Verkkojulkaisu. Luettu 11.5.2016. <<http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=bb69a16a-ef16-44cd-9785-80b858f9b384>>

THL 2015. Maahanmuuttajat. Verkkosivusto. Luettu 19.5.2016.

<<https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/vaestoryhmat/maahanmuuttajat>>

Viinikainen, A. 2012. Maahanmuuttajien kokemuksia alkuvaiheen ohjauksesta ja neuvonnasta Ylä-Savossa. Mikkelin Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Luettu 10.5.2016.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/48654/Viinikainen_Maahanmuuttajien%20kokemuksia%20alkuvaiheen%20ohjauksesta%20ja%20neuvonnasta.pdf?sequence=1>

Kuvalähde

Finnleaks 2016. Helsingin kaupungilta 10 miljoona maahanmuuttajien “hyvään kotoutumiseen”. 22.3.2016. Verkkolehti. Luettu 10.5.2016.

<<http://www.finnleaks.net/helsingin-kaupungilta-10-miljoonaa-maahanmuuttajien-hyvaan-kotoutumiseen/>>